

SOPHIE GOLDBERG

Ay Işığında
İSTANBUL

DESTEK YAYINLARI: 1237

ARAŞTIRMA: 299

SOPHIE GOLDBERG / AY IŞIĞINDA İSTANBUL

Orijinal ismi: Lunas de Estambul

Copyright © Sophie Goldberg Originally published in the Spanish Language
as 'LUNAS DE ESTAMBUL'

Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü,
yayınevinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

İmtiyaz Sahibi: Yelda Cumalıoğlu

Genel Yayın Yönetmeni: Ertürk Akşun

Yayın Koordinatörü: Özlem Esmergül

Editör: Devrim Yalkut

Çevirmen: Burcu Genç

Yayına Hazırlayan: Özlem Küskü

Kapak Tasarım: İlknur Muştı

Sayfa Düzeni: Işıl Ilgıt Şimşek

Sosyal Medya-Grafik: Tuğçe Budak - Mesud Topal

Destek Yayınları: Mart 2020

Yayıncı Sertifika No. 13226

ISBN 978-605-311-765-0

© Destek Yayınları

Abdi İpekçi Caddesi No. 31/5 Nişantaşı/İstanbul

Tel. (0) 212 252 22 42

Faks: (0) 212 252 22 43

www.destekdukkani.com

info@destekyayinlari.com

facebook.com/DestekYayinevi

twitter.com/destekyayinlari

instagram.com/destekyayinlari

www.destekmedyagrubu.com

Deniz Ofset – Nazlı Koçak

Sertifika No. 40200

Maltepe Mahallesi

Hastane Yolu Sokak No. 1/6

Zeytinburnu / İstanbul

SOPHIE GOLDBERG

Ay Işığında
İSTANBUL

İspanyolca aslından çeviren: Burcu Genç

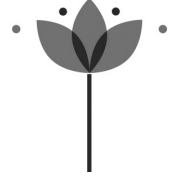
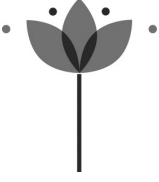
*Hayranlık duyduğum cesur kadınlara:
Büyükanne Ventura,
anne Mery
ve kızım Lisa için.*

*İlk iki torunuma:
Koşulsuz sevgi ve olağanüstü hatıralar bırakmaları umuduyla
torunlarımın peşlerinden gidenler için.*

*Hayatımdaki erkeklere:
Kocam Moisés,
oğullarım Alejandro ve Arturo,
babam Alberto için.*

*Tüm sınırlardan
tüm varış noktalarındaki mültecilere.*

YAZAR HAKKINDA

Sophie Goldberg, Mexico City’de doğdu. Austin’de Teksas Üniversitesi’nde İletişim Bilimleri’ni gazetecilik uzmanlığı alarak bitirdi. Birçok dergide çalıştı ve birçok edebiyat ödülü kazandı. Yayınlarının arasında *Vida y Pasiones y Sefarad de ayer, oy i manyana* (Hayat ve tutkular, dünün Sefarad’ı, bugün ve yarın) adlı Meksika’daki Sefarad varlığına dair tarihi nitelikte bir şiir kitabı bulunmaktadır. *Ay Işığında İstanbul* ilk romanıdır.

ÖNSÖZ

Büyükannemin ölümünün üzerinden otuz dört yıl geçti. Elimdeki Tempranillo kadehini onun anısına kaldırıyorum. İspanya'nın sembolik üzümü Tempranillo, bana meşe ağacı notaları ve kuşüzümü, böğürtlen ve erikten aldığı renkle şarabın kendini nasıl ifade edebileceğini fısıldıyor. Cam bardağın ardındaki karmaşık ve olgun rengini seyrederim. Geçmişle mükemmel eşleşiyor; ıslak orman ve yılanmış varil kokusu.

Damlalar arsızca girişteki vitray cama çarpıyorlar. Merdivenin altında oluşan boşluk, evimin en sevimli köşelerinden biridir. Bu boşluk köklerimi korur. Orada siyah bir sandık durur; büyükannemin sandığı. Büyükannem, tarihsel bir kişilik, bir Carlota ya da Jeanne D'Arc değildi, ama boşluklar açan, başka bir ülkede sığınak arayan yüzlerce mülteciden biriydi. Gezgin bir yaşamı kader olarak benimseyenlerden biriydi. Onun kaderi, haberi olmadan benim yaşamımı da etkilemişti.

Atmosfere yoğun bir rehavet çöktü. Odadaki havaya uyuşukluk yayıldı. Üzerinde büyükannemin beline oturan tül bir elbise giydiği portresinin durduğu sandığı açmaya karar verdim. Bakışları yoğun, duruşu mağrurdu. Portreyi gören herkes bunun bir rölyef olduğunu söyleyebilirdi. Sultanın haremindeki cariyelerin ve odalıkların giydiği tipik Türk ayakkabılarının gümüş figürlerini, portreyi ve işlemeli örtüyü kaldırdım. Bunları nereden aldığımı çok net hatırlıyordum. İlk İstanbul yolculuğumdu ve her şey bana büyükannemi hatırlatıyordu.

Sandığın iki yanındaki sapların kalın yüzeyleri çürümüşlerdi, en küçük bir dokunuşta paramparça olmaya hazırlardı. Eğildim, kilit dokunur dokunmaz açıldı. Kapağı yavaşça açtım. İlk gidişim-

de beni fetheden Türkiye'nin havasını hissettim. Daha kapağı tamamen açmadan Eskidünya'nın kokusu baharda uçuşan polenler gibi dışarı sızmıştı. İç astarı sararmış, çiçekleri solmuştu. Tüylü şapkalar onları denemem için bana göz kırptılar. Altlarında bir bohça vardı. Bohçanın örtüsünü yavaş yavaş açtım, kenarları epriymiş, kırmızı kadife bir fotoğraf albümü gözüme ilişti.

Büyükannem gençliğinde okuma yazma bilmezdi, bu yüzden anıları fotoğraflardan ve yeşil pas kaplı bir broş tarafından kıskançlıkla saklanmış kırpıntılardan oluşuyordu. Albümde büyükannemin kız kardeşlerinin ve küçük İshak'ın portrelerini buldum. Bir yanında Boğaziçi Köprüsü olan Ortaköy Camii'nin kartpostalı vardı, Ortaköy Camii en sevdiği cami idi.¹ Kalın sayfaları yüzyıllardır orada duran yüzlere hayranlık duyarak çevirdim. Birden, büyükannemin neredeyse küçük bir kız çocuğuyken fotoğrafına rastladım, Lázaro'ya gönderdiği geleceklerini kararlaştırdıkları ilk mektuptakiyle aynıydı. Gizemli, çekici kahverengi gözler. Aramızda neredeyse doksan yıl vardı. Fakat onun zamanıyla benimki arasında hiç boşluk yok gibi görünüyordu. Eski zamanların fotoğrafları beni çocukluk günlerime geri götürüyordu, büyükannemin evinde kaldığım, beni hatıralarına suç ortağı yaptığı gecelere dönüyordum, bu ortaklık o kadar güçlüydü ki bugün benim anılarımin onunkilerin çağrışımı olmasının önüne geçemiyorum.

Büyükannemin yüzlerce kez dalıp gittiği tahta saplı, gümüş kabbartmalı aynayı çıkardım. Yüzümün yansımına dikkatle baktım. Bu nesne kendi zamanında bayağı havalı olmalıydı. Bir modayı diğerleri takip etmiş, bir olayın ardından pek çokları gelmişti. Ve bu eğri nikel madde hepsine hararetle bir şekilde tanık olmuştu.

Büyükannem, mutlaka bu aynayı keskin iç gözlemlerine ve utangaç itiraflarına suç ortağı yapmıştı. Cesur diyaloglar, ıstıraplar, toplantılar, yaslar yüzeyini matlaştırmıştı. Bu ayna, şüphesiz onun değişimlerinin, tutkularının, belirsizliklerinin ve anlaşılmas

---

1 Halk arasında Ortaköy Camii olarak adlandırılrsa da asıl adı Büyük Mecidiye Camiidir.

işaretlerinin tercümanı olmuştu. İsteklerinin ve başkalaşımının da. Bu ayna, gösteriş zırvalarını her zaman beslemiş ve onlara çanak tutmuştu.

Nesneler, objeler, genetik mirasımın geçitleri: Yahudi kökler, Sefarad kökler, Türk kökler. Diaspora. Sürgün. Bambaşka bir ülkede yeni bir soy. Kök salma arayışları. Yeni beklentilerin, endişeli azınlığı. Yavruları gerçek kimliklerini Meksika topraklarında bulan bir nesil. Yine de İstanbul, yaşayan bir varlık olarak kalmıştı. Tüm mistisizmi ve güzelliğiyle İstanbul... Kaotik ve sakin, orantısız bir biçimde oryantal ve aynı zamanda Avrupalı, Asyalı olmak için fazla Batılı İstanbul. Hep orada yaşamış olan dallarımız, orayı özlemeye devam etmemize sebep oluyor.

Orada gece, dolunayda inen mavi yasemin rengi kadife bir perdedir ve bakir damlaları ufka akan güneşi izler. Orada, akşamüstleri kehribar rengidir. İmparatorluklar ve ayak izleri ve şarkılar ve gölgeler... Her şey kehribar rengidir. Buhar ve nem ve Ege'nin sularında yükselen Bizans şafağı kehribar rengidir. Şafak altın rengi minareli Osmanlı gökyüzünü yalar; bronz kubbeler huşu içinde cesurca yükselirler, gök cevherin, bakır taşının, mercanın, sarı yakutun binlerce tonuyla bulutları dağıtırlar. Hayat, asırlardan kalan izlerle, dualarla uyanır. Denizler, efsanenin serpiştirdiklerini koyunda saklar. Yanardöner oklar, Akdeniz'in turkuvaz fonundan geçip kuma saplanır.

Orada, tütsüden ve nazarlıktan oluşan kalbim havayı dolduran baharatların aromalarıyla titrer. Buradaysa Boğaziçi'nin sularında yüzen hatıraların istenmeyen kokularını içime çekiyorum. Burada, büyükannemin bitmek tükenmek bilmez hatıralarıyla. Burada, gözyaşlarım kehribar rengi.

I. BÖLÜM

YABANCILAŞMA

I

Lafayette gemisi, bebeğini beşiğe koyan bir annenin kolları gibi nazik ama kararlı bir şekilde kıyıya yanaşırken yumuşak dalgalar omurgasını okşadı. Ölçülü ve yumuşak bir sallantı vardı; ılık Meksika sularındaki yorgun geminin girişi, sabırsız gözlerle Yenidünya'yı arayan şaşırılmış ruhları kutsar gibi görünen rüzgâr tarafından karşılandı.

Üst güvertenin küpeştesine yaslanan genç Ventura, uzaktan kendisini karşılayan limanı görebiliyordu. Küpeşteye sıkıca dayadığı güçlü kollarının onu bekleyen yeni hayatın dizginlerini güçlüce kavramaya hazır olduğu o andan itibaren belli olmuştu. Uzun bir yolculuk olmasına rağmen bitmesini istediğinden emin değildi. Bu önemli yolculuğun kararını veren kendisi değildi; hem kim anne babasının kararlarını sorgulayabilirdi ki? Geleceğini, neler olacağını merak ederek sayfalarını hızlıca çevirdiği bir kitap gibi okumayı hep istemişti. Belirsizlik, kum rengi gözlerine çizilmişti, küçük ağzında anason şekerini gerginlikle emiyordu.

Yirmi altı gün önce, Atlantik'i aşır kendisine bir mektupla evlenme teklif eden kişiyle tanışmak için büyükanne ve büyükbabasının, kardeşlerinin, anne babasının sevgili Akdeniz'ine veda etmişti. Eski paltosunun sol cebinde, defalarca okunmaktan hayli kırıkmış, incelmış, gidişatının önemini gösteren siyah harflerle yazılmış mektuplar vardı. Aslında, bir pazar günü öğleden sonrası-

nın güneşinde, karlı İstanbul günlerinde annesinin üzerinde defalarca gördüğü bu paltoyu giymesine gerek yoktu. Yine de Ventura, gitmeden günler önce annesinin sabırla işlediği dikişlerden kurtulmak istemiyordu. Denizden yanağına sıçrayan birkaç damlayı yavaşça alıp dudaklarına götürdü ve gözkapakları, istemeyerek ayrıldığı evinin anılarıyla şişti. Tuzlu damlalar, çocukluğunda pazar günlerini kenarında geçirdiği Marmara'nın sularını hatırlatsa da uzaktan gelen marimba sesi, en sevdiği kız kardeşi Regina ile büyüdüğüne şahitlik eden suların kenarında oynadığını hayal etmek için çok geç olduğunu hatırlattı.

Annesi daha küçükken, onun üç kızdan en çekicisi olduğuna karar vermişti, asla bir Türk ile evlenmesine izin vermeyecekti. Orduya katılmayla ilgili yasalar çok kesindi. Erkekleri talim için beş yıllık ailelerinden ayırıyor, sonra da düzenli aralıklarla yedi yılda bir hizmete çağırıyorlardı. Kadınlar evliliklerini tek başlarına çocuklarını büyüterek ve kocalarına yazarak geçiriyorlardı. Hayır, hayır... Onun için başka planları vardı, etrafı minarelerle çevrili Kasımpaşa semtinin ona sunamayacağı türden planlar. Karamel rengi saçları ve köpük rengi teniyle Ventura dimdik, göğsünü öne çıkararak yürürdü. İstanbul'un yerlileri ya da geleneksel noktalarını yürüyerek gezen bir gezgin tarafından gayet iyi bilinen sayısız caddesi gibi düz ve arnavutkaldırımli Menzil Caddesi'nden geçirdi. Altı ve sekiz yaşlarındaki iki kızına baktığı Victoria Carillo de Abuaf'ın evine çok geç kalmazdı. Akşamüzerini onlarla geçirir, masallar anlatır, İspanya'dan gelen Sefaradların konuştuğu Ladino dilinde şarkılar söylerdi. Tüm İspanyol Yahudileri için, Ladinoyu kullanmak Türkiye'de köklerini korumanın tek yoluydu. İki kardeşi okul çağına gelmişlerdi, babasının geliri düştüğünden, en büyükleri Ventura birkaç lira kazanmadan öğrenimlerine devam edemeyecekleri için birkaç aydır bu işi yapıyordu. Fakat bu iş ona zor gelmiyordu, bu aileye karşı iyi hisler besliyordu, ailenin de ona karşı aynı tutum içerisinde olduğu belli oluyordu. Evin hanımını birçok kez onu balık ekmek ya da şerbetli baklava yemesi için masaya davet etmişti.

Ekmeği, limonun ekşiliğiyle dengelenmiş zeytinyağına banarak yedikleri yemeklerden birinde, Bayan Victoria, ikiz erkek kardeşi hakkında konuşmaya başlamıştı: Lázaro. Bayan Zimbul ve Bay Heskiel Carillo'nun en büyük çocuklarıydılar. Lázaro, İspanyol Yahudilerinin tümü gibi büyükbabasının adını almıştı, İber topraklarında yaşadıkları zamanlardan kalma bir gelenek olarak isimler büyükannelerden torunlara, nesilden nesile aktarılırdı. Katolik Krallıklar 1492'de kutsal engizisyon tehdidiyle onları sürmeden, Katolik olmak istemeyenleri evlerinde canlı canlı yakıp işkence etmeden önce, Endülüs, Granada ve Cordoba'nın Yahudileri, sekiz asır boyunca İspanya'nın ekonomik ve kültürel açıdan gelişmesine büyük katkıda bulunmuşlardı; Altın Çağ'da önemli kamu görevlerinde bulunmuş, hatta krala danışmanlık yapmışlardı. Carillo ailesi, Hristiyan ve Berberilerle birlikte barış atmosferi içerisinde yaşadıkları Yahudi gettolarından birine aitti. Böylece, İsa'nın mucizelerinden biri olan Lazarus'la hiçbir ilgisi olmayan, büyükbabalarının bir zincir gibi inşa ettiği köklerin, tarihin ve mirasın yükünü en iyi şekilde taşıyan Lázaro ismi, zincirin yeni bir halkası olması ve anlamını devam ettirmesi için konmuştu.

İstanbul'daki Carillo ailesinin, eşyalarının ve hatıralarının arasında zamanla eskimiş tahta bir kutusu vardı. Buzlu, mat cam kapağının ardında Toledo'daki evlerinin güherçileye gömülmüş anahtarı dururdu. Nesiller boyu, o konutta, hepsinin soyadı Carillo olan haritacılar, İbranice'nin büyük şairleri ve yazarlarının yaşadığı konuşulmuştu, bu kişiler evlerinin kapısını kilitleyip anahtarını sürgüne yanlarında getirişlerinin hikâyesini tekrar tekrar dinleyen Victoria ve Lázaro'nun atalarıydılar; bu anahtarla beraber Hispanya ya da Sefarad'a (Sefarad Yahudilerin İber Yarımadası'na verdikleri addır, İbranicede Sefarad yarımada demektir) olan özelemlerini de getirmişlerdi. Neyse ki Sultan II. Bayezid, sürülen Yahudilere Osmanlı İmparatorluğu'nun kapılarını açmış, bunun imparatorluğuna zenginlik katacağını düşünmüştü, işte Carillo ailesi, Türkiye'ye böyle gelmiş, yeni sığınakları İstanbul'a yerleşmişlerdi.

Ataları Marmara Denizi'nin kıyısındaki bu şehre yerleştikten asırlar sonra, Lázaró, aileyi bir sürgünün daha beklediğini acıyla hissetmeye başlamıştı, ayak izleri gölgeler gibi toprağa düşecek ve hiçbir iz bırakmadan kaybolacaktı. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupalı güçler yıkılan Osmanlı İmparatorluğu'ndan kalanlar üzerinde hak iddia etmeye başladıklarından beri şansını Amerika'da denemek istiyordu.

1923'te güçlü bir Arap yüceltme hareketi başlamış ve hükümet birtakım tedbirler almıştı; Müslüman olmayan işadamlarını ticaret derneklerinden kovmak gibi. Bu tedbirler, temel ekonomik faaliyeti ticaret olan sultan topraklarındaki Yahudiler tarafından, azınlık gruba yapılan bir ayrımcılık olarak algılanmıştı. Yahudi halkının zulüm doğası, içgüdüğü ve tarihi yüzyıllar içerisinde bir mozaik oluşturmuştu ve diğer pek çokları için olduğu gibi Lázaró için de göç etme fikri sabit bir içgüdüsel eylemdi. Yeni topraklara yürümek ve gizli bir haritada bir sonraki adımlarını tahmin etmek gerekecekti. Bilinmeyen denizlerde ona eşlik etmesi için inançlarını, geleneklerini ve Ladino dilini bavuluna doldurup yanına alacak, yapılması gerekeni yapacaktı.

Lázaro'ya gönderdiği mektuplarda, Birleşik Devletler'e göç eden arkadaşı Rafi, on dört milyon kişinin yaşadığı, geniş topraklarında çalışmak için yabancı gençleri çeken Meksika diye bir ülkeden bahsediyordu. O zaman Meksika başkanı olan Alvaro Obregon, garanti ve olanaklarından faydalanabilecekleri bir ülkede çalışmak ve kendilerini geliştirmek isteyen yabancı gençlere çağrıda bulunmuştu. Rafi, New York'tan Lázaró'ya "Meksika, önemli bir endüstri unsuru olarak gördüğü, bölgede kolonilelerini oluşturmak isteyen grupları memnuniyetle karşılayacaktır, onlara cumhuriyetin yasalarına uygun olan tüm avantajları sunmaktadır" kısmını vurguladığı bir gazete kupürü göndermişti. Lázaró, mektubu defalarca okumuştı, bu mektubu gözkapakları açık ya da kapalı fark etmeksizin bilirdi ve bu Meksika yasalarının, gemiden indiklerinde kendilerini geçindirmek ve yeni hayatlarına başlamak, böylece devlet tarafından bakılmaya muhtaç